

Голові разової спеціалізованої
вченої ради Харківського
національного університету
імені В. Н. Каразіна
**професору Бульбі Володимиру
Григоровичу,**
майдан Свободи 4, м. Харків,
61022

ВІДГУК

офіційного опонента **Кравченко Мілени В'ячеславівни**
на дисертаційну роботу **Бабича Олександра Вікторовича**
«Реалізація європейських стандартів публічного управління
у сфері забезпечення прав людини в Україні»,
подану на здобуття наукового ступеня доктора філософії з галузі знань
28 – «Публічне управління та адміністрування»
за спеціальністю 281 – «Публічне управління та адміністрування».

Актуальність теми дисертації, обґрунтування вибору теми дослідження

Тема дисертації належить до того розряду досліджень, де предметом стає не окремий інструмент чи механізм політики, а сама здатність управлінської системи змінювати власну поведінку відповідно до сучасних викликів, впроваджуючи одночасно усталені європейські стандарти та формуючи прогресивний вітчизняний досвід, так і долаючи контраверсійні та рудиментні практики в умовах воєнного стану України.

Автор спрямовує фокус своєї уваги на те, чому ухвалення документів європейської інтеграції України не супроводжується відповідною зміною управлінської логіки, а громадянин відчуває неналежну реалізацію європейських стандартів публічного управління у сфері забезпечення прав людини. У роботі зроблена спроба обґрунтувати та довести, що навіть найкраще сконструйовані «за європейським зразком» інституції – омбудсмани, координаційні ради, моніторингові структури – залишатимуться декоративним шаром, доки управлінський цикл розімкнутий і ніхто не відповідає за корекцію рішень за результатами спостереження. Заслуговує на увагу підхід дисертанта на існуючі умови як на “вікно можливостей”: ті самі екстремальні обставини, що виснажують ресурси, водночас руйнують застарілі патерналістські структури й формують безпрецедентний суспільний запит на людиноцентричну модель управління.

Отже, дисертаційна робота Бабича Олександра Вікторовича є надзвичайно актуальною та практично значущою, адже вона спрямована на ту частину

реформи публічного управління, яку найважче здійснити, – на зміну самого способу, у який держава ухвалює й переглядає рішення, що стосуються реалізації прав людини. Наукова цінність дослідження полягає в запропонованому автором мінімізації розриву між прийнятими нормами та їх практичним застосуванням в умовах євроінтеграційних прагнень України через розробку організаційно-правових засад реалізації європейських стандартів публічного управління у сфері забезпечення прав людини шляхом подолання асинхронності між формальною імплементацією норм та реальною трансформацією адміністративних практик в умовах воєнного стану, інституційної слабкості та обмежених ресурсів України.

Достовірність і наукова новизна одержаних результатів

Дисертаційна робота Бабича О.В. є результатом ґрунтовного наукового дослідження, спрямованого на вирішення актуального науково-прикладного завдання з розробки організаційно-правових засад реалізації європейських стандартів публічного управління у сфері забезпечення прав людини в Україні через подолання асинхронності між формальною імплементацією норм та реальною трансформацією адміністративних практик в умовах воєнного стану, інституційної слабкості та обмежених ресурсів.

Достовірність результатів дослідження підтверджується їх відповідністю сучасним науковим підходам, загальнонауковим та спеціальним методам дослідження, широкою емпіричною базою, використанням автором актуальних нормативно-правових актів та сучасних зарубіжних і вітчизняних досліджень, а також апробацією основних положень роботи на науково-комунікативних заходах.

Найбільш значущим результатом дослідження, що становить наукову новизну, варто визначити вперше обґрунтовану можливість реалізації європейських стандартів через організаційно-правову модель синхронної адаптації з діагностичним управлінням (SAMDG), яка пропонує замінити традиційне лінійне впровадження управлінських процесів через паралельну активацію трьох функціональних рівнів – діагностичного, компенсаторного та трансформаційного.

Запропонована модель SAMDG замінює лінійну послідовність «закон→інституції→практика» та вводить регламент активації шарів із визначеними суб'єктами, строками та правовою основою, що дозволяє ставити питання про функціональну еквівалентність стандартам без вимоги «спершу реформувати все».

Важливим також є вдосконалення організаційно-правового механізму реалізації європейських стандартів через розробку системи подолання восьми ключових дисфункцій публічного управління – процедурний нігілізм, кадрова деградація, цифрова імітація, часова безвідповідальність, корупційна стійкість, відомча автономія, громадянська пасивність, міжвідомчі бар'єри.

Заслуговує на увагу запропонована національна система моніторингу, вбудована в управлінський цикл, на основі адаптації європейських методологій оцінювання безбар'єрності, де відхилення показника прив'язане до конкретного

суб'єкта й конкретного рішення, а квартальний моніторинг задуманий як важіль корекції, а не звітності.

Теоретичне значення мають також розширення концепції безбар'єрності на п'ять вимірів доступності, композитний індекс інституційної безбар'єрності та матриця координації семи акторів із «decision gates» і системою раннього попередження на шести індикаторах. Слід зауважити, що чотирирівнева схема оцінювання значною мірою адаптована із зовнішніх європейських методик (Венеційська комісія, SIGMA, ELoGE, OHCHR), але базується на вже наявній інфраструктурі (HRMIS, «Дія», «Трембіта»), тобто без створення нових бюрократичних структур, що важливо в умовах обмежених ресурсів України.

Таким чином, сформульовані у дисертації наукові положення, висновки та рекомендації є обґрунтованими, базуються на глибокому аналізі наукових підходів та управлінської практики. Робота містить нові теоретичні розробки і практичні пропозиції, що підвищують її значущість для науки публічного управління та адміністрування, для удосконалення публічного управління у сфері забезпечення прав людини в Україні.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій

Достовірність результатів дисертаційного дослідження підтверджується їх теоретичною обґрунтованістю, широкою емпіричною базою, аналізом міжнародного досвіду та практичним впровадженням у діяльність органів публічного управління.

Висновки та рекомендації дисертації знайшли своє відображення у наукових публікаціях та були апробовані на науково-комунікативних заходах, що свідчить про їхню наукову достовірність і практичну значущість.

Діагностична частина дисертаційної роботи базується на широкому та релевантному матеріалі, а саме – щорічні доповіді Уповноваженого ВРУ з прав людини, принципи SIGMA/OECD, звіти про виконання Угоди про асоціацію, статистику Держстату, Мінцифри та НАДС тощо.

Методологічним інструментом для моделювання процесів і розподілу повноважень між учасниками управлінського процесу слушно обрано RACI-логіку. Цей практичний інструмент організаційного моделювання, який широко застосовується в сучасному управлінні, показує, де саме в чинній архітектурі системи управління бракує відповідального суб'єкта, насамперед на стадіях моніторингу й корекції.

Порівняльний аналіз спирається на визнані рамки – інструментарій Венеційської комісії для оцінки верховенства права, принципи SIGMA для аналізу адміністративної спроможності, матрицю ELoGE для місцевого врядування та індикатори OHCHR для моніторингу прав людини, що створює комплексну систему виявлення розривів між формальними гарантіями та реальним станом забезпечення прав людини.

Практичне значення результатів дисертаційного дослідження

Теоретичні положення, узагальнення, висновки та рекомендації, сформульовані у дисертації, можуть бути використані в:

- науково-дослідній сфері – при проведенні теоретичних і прикладних досліджень у галузі публічного управління та адміністрування, що стосуються захисту прав людини, концептуальних засад управління та подолання виявлених системних дисфункцій в умовах воєнного стану та обмежених ресурсів;
- навчально-методичній діяльності – під час підготовки навчальних посібників, підручників, а також викладання дисциплін за спеціальністю 281 «Публічне управління та адміністрування» у межах освітніх програм, зокрема тематики захисту прав людини, безрар'єрності та сучасних підходів до публічного управління.

Прикладну значущість дослідження підтверджено документально – трьома довідками про впровадження, а саме:

- ННІ «Інститут державного управління» ХНУ імені В. Н. Каразіна;
- Великочернечинським старостинським округом Сумської міської ради;
- Департаментом соціального захисту населення Сумської міської ради.

Відповідність дисертації встановленим вимогам

Дисертація Бабича О.В. є одноосібно виконаною науковою працею, запозичені положення супроводжено посиланнями на першоджерела, ознак академічного плагіату, фабрикації чи фальсифікації не виявлено, що відповідає вимогам академічної доброчесності за постановою Кабінету Міністрів України від 12.01.2022 №44. Декларацію про використання генеративного штучного інтелекту наведено відкрито, з розмежуванням допоміжних технічних операцій і наукового змісту (новизни, авторських моделей, висновків), який залишено поза машинною генерацією.

Апробацію дослідження відображено в 6-ти наукових працях загальним обсягом 1,54 авт. арк. (особисто здобувачеві належить 1,24 авт. арк.): 3-х статтях у фахових виданнях і 3-х публікаціях у збірниках матеріалів міжнародних наукових конгресів.

Структура дисертації й оформлення відповідають вимогам Наказу МОН України від 12.01.2017 №40: наявні анотації двома мовами, список публікацій, вступ, три розділи з висновками, загальні висновки, список джерел і додатки. Обсяг дисертаційної роботи – 209 сторінок (178 основного тексту), 35 таблиць, 18 рисунків, 3 додатки; бібліографія складається з 198 найменувань, з яких 72 % іноземними мовами.

Дискусійні положення та зауваження щодо змісту дисертації

Позитивно оцінюючи отримані результати виконаного дослідження Баби́ча О.В., підкреслюючи їх наукову та практичну цінність, водночас варто вказати на такі недоліки та пропозиції:

1. Дисертант стверджує, що успішна реалізація моделі синхронної адаптації з діагностичним управлінням та організаційно-правового механізму залежить від координованих дій семи ключових акторів: Офісу Президента (політичне лідерство), Кабінету Міністрів (нормативне забезпечення), Верховної Ради (законодавча основа), НАДС (методологічний центр), Омбудсмана (діагностичний центр), місцевої влади (точки безпосереднього контакту з громадянами) та громадянського суспільства (незалежний моніторинг). Водночас, матриця відповідальності описує бажаний досяжний стан, а не стимули до нього: у ній немає відповіді, чому кожному акторові вигідно зробити перший крок, якщо решта учасників ще не рушила, а також не зрозуміло як координувати акторів для спільного руху, якщо покрокова інструкція швидкого старту не спрацює запланованим чином.

2. Ключовим інструментом запропонованого автором механізму є автоматичне блокування рішень органу публічної влади за відсутності процедурних гарантій. Попри раціональність такої ідеї, не зрозуміло, хто і за яким правилом кваліфікує гарантію як «наявну», і що має відбуватися з час-критичними рішеннями воєнного часу, які не можуть чекати. Без такого фільтра однаково небезпечні обидва результати: або блокується майже все, і тоді система паралізується, або майже ніщо, і запобіжник не спрацьовує, залишаючись дієвим лише на папері.

3. Вважаємо, що висунута гіпотеза «вікна можливостей» є сильним рушієм дисертаційної роботи, але автор сам у висновках визнає симетричний контрсценарій – воєнний стан як «зручне виправдання» для консервації старих практик «з міркувань безпеки». Цей негативний сценарій у тексті розкрито слабше, ніж оптимістичний. Оскільки саме від того, який із двох сценаріїв буде реалізований залежить дієвість усіх пропозицій 3-го розділу, то варто було б закласти рівнозначність розгляду варіантів не тільки в діагностику, а й у сам управлінський дизайн.

4. Науковий конструкт 3-го розділу дослідження будується як нормативний проєкт: показано, якою система має бути, але не закладено способу дізнатися, чи вона такою стає в процесі реалізації. Запропоновані наукові положення набули б додаткової аргументації, якби автор запропонував вбудований контур перевірки власних гіпотез. До прикладу, у вигляді пілотного плану з контрольними групами, реперними точками «до/після» та наперед визначеними критеріями, за якими механізм визнається дієвим або підлягає перегляду. У завершеному дослідженні варто послуговуватися не логікою «спроєктувати й упровадити», а «спроєктувати, випробувати й скоригувати», тобто де сам управлінський дизайн містить процедуру самоперевірки та самоспростування.

Варто наголосити, що висловлені зауваження мають здебільшого

дискусійний та рекомендаційний характер і не впливають на загальну позитивну оцінку дисертації. Вони підкреслюють актуальність дослідження та визначають напрями подальших розвідок та можливості вдосконалення обраної наукової теми.

Загальний висновок та оцінка дисертації

Дисертація Бабича Олександра Вікторовича «Реалізація європейських стандартів публічного управління у сфері забезпечення прав людини в Україні» є завершеною самостійною науковою працею, яка комплексно вирішує важливе завдання державного управління, містить значну наукову новизну та вагомую практичну цінність і не містить порушень академічної доброчесності.

Структурно й змістовно робота відповідає вимогам постанови Кабінету Міністрів України від 12.01.2022 № 44 та Наказу МОН України від 12.01.2017 № 40. Автор дисертації – Бабич Олександр Вікторович – заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії з галузі знань 28 «Публічне управління та адміністрування» за спеціальністю 281 «Публічне управління та адміністрування».

Офіційний опонент:

доктор наук з державного управління,
професор, професор кафедри публічного
управління, адміністрування та
соціальної роботи Національного
університету охорони здоров'я
України імені П.Л.Шупика

Мілена КРАВЧЕНКО

Онлайн сервіс створення та перевірки кваліфікованого та удосконаленого електронного підпису

ПРОТОКОЛ
створення та перевірки кваліфікованого та удосконаленого електронного підпису

Дата та час: 22:46:25 29.07.2026

Назва файлу з підписом: Відгук_KMB.pdf.p7s
Розмір файлу з підписом: 17.2 КБ

Перевірені файли:
Назва файлу без підпису: Відгук_KMB.pdf
Розмір файлу без підпису: 107.5 КБ

Результат перевірки підпису: Підпис створено та перевірено успішно. Цілісність даних підтверджено

Підписувач: КРАВЧЕНКО МІЛЕНА В'ЯЧЕСЛАВІВНА
П.І.Б.: КРАВЧЕНКО МІЛЕНА В'ЯЧЕСЛАВІВНА
Країна: Україна
РНОКПП: 2673605188
Організація (установа): ФІЗИЧНА ОСОБА
Час підпису (підтверджено кваліфікованою позначкою часу для підпису від Надавача): 22:46:23 29.07.2026
Сертифікат виданий: КНЕДП АЦСК АТ КБ "ПРИВАТБАНК"
Серійний номер: 5E984D526F82F38F0400000059852D0199459406
Алгоритм підпису: ДСТУ 4145
Тип підпису: Удосконалений
Тип контейнера: Підпис та дані в окремих файлах (CAAdES detached)
Формат підпису: З повними даними ЦСК для перевірки (CAAdES-X Long)
Сертифікат: Кваліфікований

Версія від: 2026.07.08 13:00

Голові разової спеціалізованої вченої ради Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна професору Бульбі Володимиру Григоровичу, майдан Свободи 4, м. Харків, 61022

ВІДГУК ОФІЦІЙНОГО ОПОНЕНТА

офіційного опонента **АНТОНОВОЙ Олени Ростиславівни** - професора кафедри права та правового забезпечення авіаційної діяльності Української державної льотної академії, доктора наук з державного управління, доцента – на дисертаційну роботу **БАБИЧА Олександра Вікторовича** «Реалізація європейських стандартів публічного управління у сфері забезпечення прав людини в Україні», подану на здобуття наукового ступеня доктора філософії з галузі знань 28 – «Публічне управління та адміністрування» за спеціальністю 281 – «Публічне управління та адміністрування».

Обґрунтування вибору теми дослідження

Дисертаційне дослідження О. В. Бабича звернене до питання, яке правова наука ставить давно, а наука публічного управління – надто рідко: чому формально гарантоване право так часто виявляється нездійсненим на практиці. Автор слушно виводить проблему з площини нормотворчості у площину врядування. Прийняття європейського стандарту, наголошує він, ще не є його реалізацією; між писаним правом і повсякденною управлінською практикою пролягає розрив, який не закривають навіть найкраще сконструйовані інституції. Для сфери прав людини цей розрив має особливу ціну, бо його жертвою стає не абстрактна «ефективність», а конкретна людина – пенсіонер, внутрішньо переміщена особа, військовослужбовець, особа з інвалідністю, - яка не може скористатися правом, що номінально їй належить.

Актуальність теми підсилюється воєнним контекстом, який автор трактує без спрощень. Війна різко збільшила коло вразливих осіб (внутрішньо переміщених осіб, людей з інвалідністю та літніх громадян) і водночас створила спокусу закріпити неефективність системи під прикриттям «об’єктивних обставин». На цьому тлі спроба переосмислити забезпечення прав людини як інтегровану управлінську систему, а не набір фрагментованих гарантій, видається своєчасною, і теоретично сміливою.

Окремо відзначу правозахисну оптику, яку дисертант проводить через усі три розділи: правозахисний підхід інтегровано в кожен етап управління циклу – від попередньої оцінки впливу проєкту акта через

процедурні гарантії при його застосуванні до механізмів відновлення порушеного права. Саме така наскрізна інтеграція, а не декларування цінностей, відрізняє зрілу роботу з прав людини від деклараційної.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами

Дослідження виконано в межах двох зареєстрованих тем науково-дослідної роботи. У фундаментальній темі «Публічне управління в умовах економічних та цифрових трансформацій суспільних відносин в Україні» (номер державної реєстрації 0124U005274) внесок здобувача полягав у підготовці рекомендацій до кафедрального наукового звіту щодо імплементації європейських стандартів забезпечення прав людини й безбар'єрності в умовах воєнного та післявоєнного періоду.

У прикладній темі «Розвиток сільських територій України в умовах децентралізації: виклики та можливості» (номер державної реєстрації 0119U001388), участь у якій здобувач брав як позаштатний молодший науковий співробітник, ним підготовлено рекомендації щодо впровадження принципів універсального дизайну та рівного доступу до публічних послуг в управління територіальними громадами. Обидва напрями предметно пов'язані з проблематикою дисертації, а зв'язок із плановою науковою роботою кафедри є документально простежуваним.

Характеристика основних положень роботи

Робота має традиційну структуру: вступ, три розділи (дев'ять підрозділів), висновки до кожного розділу, загальні висновки, список джерел і додатки. Обсяг — 205 сторінок (178 основного тексту), 35 таблиць, 18 рисунків, 3 додатки; бібліографія – 198 найменувань, з яких 72 % іноземними мовами. У першому розділі послідовно показано зміщення від державоцентричної до людиноцентричної моделі публічного управління та систематизовано зовнішній інструментарій оцінювання – Rule of Law Checklist Венеційської комісії, принципи SIGMA, матрицю ELoGE й тріаду індикаторів ОНСНР (структурні, процесуальні, результативні). Слід зауважити, що правозахисну методологічну базу розділу переважно адаптовано з наявних європейських джерел, а авторський внесок полягає в їх зведенні в єдину чотирирівневу схему.

Другий розділ є центральною частиною дослідження. Автор ідентифікує п'ять системних розривів між стандартами й практикою – процедурний (60 % адміністративних спорів у податковій сфері), інституційний (78 % службовців не обізнані з європейськими принципами),

безбар'єрний (доступними є близько 20 % інфраструктури), виконавчий (35 % виконання судових рішень) і фінансовий (дефіцит близько 110 млрд грн). Методологічно вагомою є теза про Уповноваженого Верховної Ради України (далі – Уповноважений) як «універсальний пандус» до правосуддя – безоплатний, неформальний і доступний канал для тих, кого від суду відділяють процедурні, економічні, інформаційні та психологічні бар'єри, - а також прийом, за яким тематична структура звернень трактується як «карта бар'єрів» національної правової системи. Це продуктивна аналітична оптика; водночас вона спирається на самі звернення до омбудсмана як основне джерело, що звужує доказову базу до одного каналу. Третій розділ пропонує організаційно-правову відповідь – модель SAMDG, механізм подолання восьми дисфункцій і рекомендації семи акторам, - витриману логічно, але не перевірену емпірично.

Найважливіші наукові результати, що містяться в дисертації

Для сфери прав людини найзмістовнішим є розвиток теорії безбар'єрності: розширення концепції з фізичної та цифрової доступності на процедурну, економічну, інформаційну, темпоральну й психологічну доступність правосуддя та адміністративних послуг. Це переносить оцінку з факту наявності формального права на реальну спроможність особи його реалізувати незалежно від віку, статусу, регіону та майнового стану – тобто наближає аналіз до стандарту ефективного, а не лише проголошеного права, що узгоджується з практикою ЄСПЛ. Обмеження результату полягає в тому, що ці виміри згодом зводяться в композитний індекс із заданими вагами, унаслідок чого частина якісної глибини поняття втрачається в усередненні.

Другим за вагою є переосмислення ролі Уповноваженого - з реактивного «розглядача скарг» на проактивний діагностичний індикатор системних бар'єрів. Ідея концептуально сильна, проте, зауважу, юридично дискусійна: покладення на конституційний орган парламентського контролю операційної діагностичної функції з автоматичними тригерами потребує узгодження з його незалежним статусом. Теоретично значущими є також картографування європейської інституційної архітектури захисту прав як спільного простору (Рада Європи, ЄСПЛ, Європейська комісія, Венеційська комісія, Агенція ЄС з основоположних прав, Комісар з прав людини) та обґрунтування механізму трансформації «м'якого права» в обов'язкові стандарти і превентивних інструментів типу Human Rights by Design.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і

рекомендацій

Обґрунтованість діагностичної частини забезпечена опорою на релевантні первинні джерела – щорічні та спеціальні доповіді Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини за 2021–2024 роки, практику застосування Закону України «Про адміністративну процедуру», звіти про виконання Угоди про асоціацію (розділ «Юстиція, свобода та безпека»), — доповнену порівняльними даними реформ Естонії, Грузії та Польщі. Правозахисна складова спирається на визнану методологію (ОНСНР, Венеційська комісія, FRA), що робить діагностичні висновки достовірними. Наукова новизна виявляється не в переліку стандартів, а в способі їх функціональної адаптації до українських реалій воєнного часу. Разом із тим проєктні висновки розділу 3 обґрунтовано інакше – логічним виведенням і припущеннями щодо поведінки суб'єктів, а не перевіркою; юридична здійсненність окремих інструментів (автоматичне блокування рішень, фінансова відповідальність органу) у тексті не співвіднесена з чинним адміністративним, службовим і бюджетним законодавством, тож ці положення мають характер обґрунтованої пропозиції, а не готового правового рішення.

Практична значущість результатів дисертаційного дослідження

Прикладну значущість підтверджено документально – трьома довідками про впровадження в Додатку Б, неоднорідними за змістом і мірою перевірюваності.

Найпредметнішим є акт ННІ «Інститут державного управління» ХНУ імені В. Н. Каразіна, що називає використані результати (систематизацію методологій оцінювання інституційної відповідності, п'ятивимірну концепцію безбар'єрності з підходом «омбудсман як діагностичний індикатор», механізм подолання восьми дисфункцій із матрицею семи акторів) і конкретні дисципліни, до яких їх включено з 2025–2026 навчального року, — це впровадження є простежуваним.

Дві інші довідки — Великочернечинського старостинського округу Сумської міської ради (староста О. Сітало) та Департаменту соціального захисту населення Сумської міської ради (директор Т. Масік, 11.06.2026) — засвідчують використання авторських напрацювань з безбар'єрності та забезпечення прав людини на рівні громади й муніципалітету, однак за формулюваннями фіксують радше прийняття розробок до застосування, ніж вимірний ефект, і зосереджені в межах Сумщини.

Самі пропозиції (перетворення центрів надання адміністративних

послуг на «центри безбар'єрності», маршрут послуги з визначеними стандартами обслуговування) орієнтовані на подолання конкретних бар'єрів вразливих груп і придатні до впровадження в межах наявних мандатів, проте повноцінної перевірки їх дієвості в умовах воєнного стану не проведено.

Відповідність дисертації встановленим вимогам

Дисертація є одноосібно виконаною науковою працею; запозичені положення супроводжено посиланнями на першоджерела, ознак академічного плагіату, фабрикації чи фальсифікації не виявлено, що відповідає вимогам академічної доброчесності за постановою Кабінету Міністрів України від 12.01.2022 № 44.

Декларацію про використання генеративного штучного інтелекту наведено відкрито й коректно, з розмежуванням допоміжних технічних операцій і власне наукового змісту (новизни, авторських моделей, висновків), який залишено поза машинною генерацією.

Апробацію відображено у 6 працях загальним обсягом 1,54 авт. арк. (особисто здобувачеві належить 1,24 авт. арк.): трьох статтях у фахових виданнях України зі спеціальності 281 і трьох публікаціях у збірниках матеріалів наукових конгресів; формальну вимогу дотримано, при цьому основне апробаційне навантаження несуть три фахові статті, оскільки внесок у співавторські матеріали визначено як обмежений («ідентифікація проблем і пошук літератури»).

Структура й оформлення відповідають вимогам Наказу МОН України від 12.01.2017 № 40: наявні анотації українською та англійською мовами, список публікацій, вступ, три розділи з висновками, загальні висновки, список із 198 джерел і три додатки, а довідково-ілюстративний апарат пропорційний обсягу тексту.

Дискусійні положення та зауваження до змісту дисертації

Високо оцінюючи правозахисну зрілість роботи, висловлю чотири зауваження, що стосуються юридичної частини запропонованих механізмів.

1) Пропозиція покласти на інститут Уповноваженого функцію операційного «діагностичного центру» перебуває у певній суперечності з його конституційним статусом як незалежного органу парламентського контролю. Залучення цієї інституції до виконання функцій поточного адміністрування створює ризики для збереження її інституційної незалежності та може призвести до надмірного функціонального навантаження. Крім того, такий підхід не повною мірою узгоджується із

заявленою метою дослідження, яка полягає у зменшенні навантаження на Уповноваженого. У зв'язку з цим автору доцільно чіткіше розмежувати діагностичну (сигнальну) та виконавчу функції, залишивши реалізацію останньої за відповідними органами державної влади. Також раджу застосовувати термінологію, яка відповідає законодавству. Тому краще у дослідженні розмежувати не діагностичні, а контрольні повноваження Уповноваженого та повноваження органів виконавчої влади щодо усунення виявлених порушень.

2) Два ключові інструменти запропонованого механізму – блокування рішень за відсутності належних процедурних гарантій та покладення фінансової відповідальності на відповідний орган – потребують більш повного нормативно-правового обґрунтування. У роботі не показано, на підставі яких положень чинного законодавства зазначені інструменти можуть бути запроваджені без виникнення правових колізій. Також потребує додаткового висвітлення питання їх узгодженості з процесуальними гарантіями захисту прав та законних інтересів відповідного органу, зокрема щодо можливості оскарження таких рішень. З огляду на правозахисну спрямованість дослідження належне нормативне обґрунтування запропонованих механізмів є не другорядним аспектом, а однією з ключових умов їх правомірності та практичної реалізації.

3) Порівняння показників навантаження на Уповноваженого та відповідний інститут у Німеччині є показовим, однак потребує більш виваженого обґрунтування з огляду на відмінності у правовому статусі, обов'язі повноважень, предметі компетенції та організаційній моделі діяльності цих інституцій. За таких умов виявлений кількісний розрив не може однозначно свідчити про недоступність правосуддя чи неефективність національного механізму захисту прав людини, оскільки значною мірою він може бути зумовлений ширшим колом повноважень українського омбудсмена. У зв'язку з цим доцільно доповнити наведений порівняльний аналіз застереженням щодо обмеженого зіставлення відповідних показників, що дозволить уникнути надмірного узагальнення та забезпечить більшу об'єктивність зроблених висновків.

4) Запропонована автором типологія восьми дисфункцій (процедурний нігілізм, кадрова деградація, цифрова імітація, часова безвідповідальність, корупційна стійкість, відомча автономія, громадянська пасивність, міжвідомчі бар'єри) є змістовною та сприяє систематизації основних проблем функціонування механізму захисту прав людини. Водночас окремі категорії потребують чіткішого розмежування, оскільки між ними

простежується певне змістове дублювання. Зокрема, «цифрова імітація» може розглядатися як один із проявів «процедурного нігілізму», а «відомча автономія» та «міжвідомчі бар'єри» значною мірою характеризують взаємопов'язані аспекти одного явища. Доцільним видається уточнення критеріїв віднесення окремих проявів до відповідних видів дисфункцій, що забезпечить більшу узгодженість запропонованої класифікації, підвищить точність визначення заходів реагування та мінімізує ризик подвійного врахування однієї й тієї самої проблеми..

Наведені зауваження мають дискусійний характер і жодною мірою не знижують високої правозахисної та наукової цінності дослідження.

Загальний висновок

Дисертація Бабича Олександра Вікторовича «Реалізація європейських стандартів публічного управління у сфері забезпечення прав людини в Україні» є завершеною самостійною науковою працею, яка вирішує актуальне науково-прикладне завдання державного управління, містить вагомий науковий новизну та практичну цінність і не містить порушень академічної доброчесності.

За структурою та змістом робота відповідає вимогам постанови Кабінету Міністрів України від 12.01.2022 № 44 та Наказу МОН України від 12.01.2017 № 40. Автор дисертації Бабич Олександр Вікторович заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії з галузі знань 28 – «Публічне управління та адміністрування» за спеціальністю 281 – «Публічне управління та адміністрування».

Офіційний опонент

Професор кафедри права та правового забезпечення авіаційної діяльності Української державної льотної академії, доктор наук з державного управління, доцент

**Антонова Олена
Ростиславівна**

ПРОТОКОЛ
створення та перевірки кваліфікованого та удосконаленого електронного підпису

Дата та час: 09:25:52 31.07.2026

Назва файлу з підписом: Відгук офіційного опонента Антоной на дис Бабича
O.B_40b3c1e1-d815-45b5-a336-c7c7ca198ffa.docx.p7s
Розмір файлу з підписом: 49.3 КБ

Перевірені файли:

Назва файлу без підпису: Відгук офіційного опонента Антоной на дис Бабича
O.B_40b3c1e1-d815-45b5-a336-c7c7ca198ffa.docx
Розмір файлу без підпису: 32.0 КБ

Результат перевірки підпису: Підпис створено та перевірено успішно. Цілісність даних підтверджено

Підписувач: АНТОНОВА ОЛЕНА РОСТИСЛАВІВНА

П.І.Б.: АНТОНОВА ОЛЕНА РОСТИСЛАВІВНА

Країна: Україна

РНОКПП: 2461104108

Організація (установа): ФІЗИЧНА ОСОБА

Час підпису (підтверджено кваліфікованою позначкою часу для підпису від Надавача): 09:25:50
31.07.2026

Сертифікат виданий: КНЕДП АЦСК АТ КБ "ПРИВАТБАНК"

Серійний номер: 5E984D526F82F38F040000008634F4014F75D606

Алгоритм підпису: ДСТУ 4145

Тип підпису: Удосконалений

Тип контейнера: Підпис та дані в одному файлі (CAdES enveloped)

Формат підпису: З повними даними ЦСК для перевірки (CAdES-X Long)

Сертифікат: Кваліфікований

Версія від: 2026.07.08 13:00

*Голові разової спеціалізованої вченої ради
Харківського національного університету імені В. Н.
Каразіна професору Бульбі Володимиру Григоровичу,
майдан Свободи 4, м. Харків, 61022*

РЕЦЕНЗІЯ

офіційного рецензента **Мирної Надії Володимирівни** – доцента, кандидата наук з державного управління, доцента кафедри права, національної безпеки та європейської інтеграції ННІ «Інститут державного управління» Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна, на дисертаційну роботу **Бабича Олександра Вікторовича** «Реалізація європейських стандартів публічного управління у сфері забезпечення прав людини в Україні», подану на здобуття наукового ступеня доктора філософії з галузі знань 28 – «Публічне управління та адміністрування» за спеціальністю 281 – «Публічне управління та адміністрування»

Обґрунтування вибору теми дослідження

Рецензована дисертація О. В. Бабича приваблює насамперед тим, що автор не задовольняється якісним описом «розриву» між європейськими стандартами й українською практикою, а намагається зробити цей розрив вимірюваним. Для спеціальності 281, де оцінювання результативності традиційно лишається найслабшою ланкою, така настанова є цінною сама собою. Дисертант виводить проблему з площини констатацій у площину діагностики: скільки саме бракує доступності, де саме розімкнено управлінський цикл, за яким показником система має «побачити» власну дисфункцію й відреагувати.

Актуальність теми, отже, я вбачаю не лише в її євроінтеграційному та воєнному контексті, а й у методологічній амбіції – перетворити моніторинг зі звітності на робочий інструмент управлінської корекції. Це саме той дефіцит, який українська практика відчуває найгостріше: показники збираються, але не спричиняють рішень.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами

Роботу виконано в межах фундаментальної теми «Публічне управління в

умовах економічних та цифрових трансформацій суспільних відносин в Україні» (номер державної реєстрації 0124U005274) та прикладної теми «Розвиток сільських територій України в умовах децентралізації: виклики та можливості» (номер державної реєстрації 0119U001388). Особистий внесок здобувача полягає в узагальненні факторів впливу, розробленні методології оцінки відповідності європейським стандартам та підготовці рекомендацій, що увійшли до кафедральних наукових звітів. Тематика узгоджена з науковою програмою інституту.

Характеристика основних положень роботи

Структура роботи традиційна (вступ, три розділи з дев'яти підрозділів, висновки, список джерел, додатки); обсяг – 205 сторінок (178 основного тексту), 35 таблиць, 18 рисунків, 3 додатки, 198 джерел (72 % іноземними мовами). Методологічний апарат заявлено ретельно: системний та інституційний аналіз, гар-аналіз, порівняльний метод, організаційно-правове моделювання, матричний метод, сценарне планування. Концептуальною рамкою слугують принципи SIGMA/OECD і Human Rights-Based Approach, а теорія «залежності від пройденого шляху» використана для пояснення інституційної інерції.

З методологічного погляду мене найбільше зацікавили дві конструкції. Перша – інтегрована модель оцінювання відповідності на чотирьох рівнях (нормативний, інституційний, процесний, результативний) з обов'язковою верифікацією через множинні джерела, що синтезує інструментарій Венеційської комісії, SIGMA, ELoGE та OHCHR. Друга – математично формалізований індекс інституційної безбар'єрності $IAI = 0,25 \cdot A_p + 0,25 \cdot A_e + 0,20 \cdot A_i + 0,15 \cdot A_t + 0,15 \cdot A_{ps}$, який декомпонує доступність на п'ять вимірів. Спроба звести багатовимірне поняття до відтворюваної метрики заслуговує на визнання незалежно від дискусійності конкретних коефіцієнтів.

Найважливіші наукові результати, що містяться в дисертації

На захист винесено п'ять груп результатів, з яких методологічну природу мають переважно три; решта належить до організаційно-правового проектування. Розгляну їх у логіці заявленого вимірювально-корекційного контуру, оцінюючи

фактичний, а не декларований внесок кожного.

Перший – інтегрована модель оцінювання відповідності на чотирьох рівнях (нормативному, інституційному, процесному, результативному), що зводить в одну схему інструментарій Венеційської комісії, принципи SIGMA, бенчмарк ELoGE та індикатори ОНЧНР. Це не нова методологія вимірювання, а комбінація наявних зовнішніх методик; внесок полягає в їх поєднанні під спільною логікою верифікації через множинні джерела.

Другий – індекс інституційної безбар'єрності ($IAI = 0,25 \cdot A_p + 0,25 \cdot A_e + 0,20 \cdot A_i + 0,15 \cdot A_t + 0,15 \cdot A_{ps}$), що переводить якісне поняття доступності у відтворювану скалярну величину за п'ятьма вимірами. Обмеження результату – у заданих, а не виведених вагах і в самому усередненні, до чого я повертаюся у зауваженнях.

Третій – модель SAMDG, що замінює лінійну послідовність «закон → інституції → практика» паралельною активацією діагностичного, компенсаторного й трансформаційного рівнів. Її аналітичне ядро – прийом «діагностичного управління»: навантаження на Уповноваженого використано як проксі-сигнал стану системи з автоматичним тригером при перевищенні порогу. Це евристика, а не емпірично верифікована залежність.

Четвертий – система моніторингу, вбудована в управлінський цикл: кожне відхилення від цільового показника прив'язане до конкретного суб'єкта й рішення, а квартальний «Барометр» задуманий як інструмент корекції, а не звітності. Це найконкретніша процедурна складова роботи; її дієвість повністю залежить від регулярності й повноти вхідних даних, чого текст не забезпечує.

У сукупності результати утворюють контур «діагностика – сигнал – корекція». Його новизна зосереджена не в окремих метриках, більшість яких адаптовано із зовнішніх європейських методик, а в самій рамці цього контуру для умов воєнного стану та в композитному індексі. Емпіричної валідації контуру в роботі не проведено, тож на цьому етапі він лишається аналітичною конструкцією.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій

Обґрунтованість положень підкріплена значним масивом первинних і статистичних даних – доповідями Уповноваженого (123 221 звернення у 2024 році), даними Держстату, Мінцифри, НАДС, міжнародними порівняннями (омбудсмени Німеччини, Польщі, Франції; реформи Естонії, Грузії, Польщі). Логіка переходу від діагностики до проєктування витримана послідовно. Водночас саме як рецензент методологічного профілю мушу зауважити, що частина ключових числових параметрів моделі функціонує як прийняті аксіоми, а не як виведені величини, – і саме цьому присвячено мої зауваження нижче.

Практична значущість результатів дисертаційного дослідження

Прикладну значущість роботи підтверджено документально – трьома довідками про впровадження, вміщеними в Додатку Б, що відрізняє дослідження від суто теоретичних. Дві з них видані структурами Сумської міської ради, третя стосується освітнього процесу; разом вони охоплюють і застосування пропозицій на місцевому рівні, і їх використання в підготовці фахівців.

Акт ННІ «Інститут державного управління» ХНУ імені В. Н. Каразіна фіксує, що до двох дисциплін – «Трансформація економічних відносин та їх регулювання» (магістерська ОПП 281) і «Державне регулювання економіки» (бакалаврська ОПП 073) – з 2025–2026 навчального року включено конкретні результати: систематизацію методологій оцінювання інституційної відповідності (Венеційська комісія, SIGMA, ELoGE, OHCHR), п'ятивимірну концепцію безбар'єрності з підходом «омбудсман як діагностичний індикатор» та організаційно-правовий механізм подолання восьми дисфункцій із матрицею семи акторів. Оскільки акт називає і результати, і курси, це впровадження є перевірюваним.

Довідки Великочернечинського старостинського округу (староста О. Сітало) та Департаменту соціального захисту населення Сумської міської ради (директор Т. Масік, 11.06.2026) засвідчують використання авторських напрацювань щодо безбар'єрності й забезпечення прав людини на рівні громади та муніципалітету. Водночас вони підтверджують радше прийняття розробок до застосування, ніж

вимірний ефект від нього, а їх географія зосереджена в межах Сумщини.

Отже, практична значущість підтверджена за трьома адресами, проте її характер неоднорідний: освітнє впровадження є змістовним і простежуваним, два муніципальні лишаються на рівні прийняття до використання. Повноцінної емпіричної перевірки дієвості запропонованих механізмів – індексу ІАІ, порогових тригерів, корекційного контуру – у роботі не проведено, тож у цій частині прикладний складник значною мірою зберігає проєктний характер.

Відповідність дисертації встановленим вимогам

Дисертація є одноосібно виконаною кваліфікаційною науковою працею; використання ідей, результатів і текстів інших авторів супроводжується посиланнями на відповідні джерела. За результатами перевірки робота не містить ознак академічного плагіату, фабрикації чи фальсифікації, тобто відповідає вимогам академічної доброчесності, закріпленим Порядком присудження ступеня доктора філософії (постанова Кабінету Міністрів України від 12.01.2022 № 44). Окремо відзначу коректність декларації про використання генеративного штучного інтелекту: автор розмежував допоміжні операції (редакційне опрацювання тексту, впорядкування й перевірку джерельної бази, переклад фрагментів) і власне наукову частину – новизну, авторські моделі та висновки, – залишивши останню поза межами машинної генерації, що узгоджується з рекомендаціями МОН щодо доброчесного застосування таких засобів.

Апробацію результатів відображено у 6 наукових працях загальним обсягом 1,54 авт. арк. (особисто здобувачеві належить 1,24 авт. арк.): трьох статтях у фахових виданнях України зі спеціальності 281 та трьох публікаціях у збірниках матеріалів наукових конгресів. Кількісно це задовольняє мінімальну вимогу до публікацій, а фахові статті розкривають ключові положення наукової новизни. Водночас, з методологічного погляду, особистий внесок у співавторських конференційних матеріалах, визначений самим автором як «ідентифікація проблем і пошук літератури», є обмеженим, тож основне апробаційне навантаження фактично несуть три фахові статті.

Структура й оформлення відповідають вимогам Наказу МОН України від 12.01.2017 № 40: наявні анотації українською та англійською мовами, список публікацій, зміст, вступ, три розділи з висновками до кожного, загальні висновки, список із 198 використаних джерел і три додатки; довідково-ілюстративний апарат (35 таблиць, 18 рисунків) пропорційний обсягу тексту. У сукупності робота відповідає формальним і змістовим вимогам до дисертацій на здобуття ступеня доктора філософії.

Дискусійні положення та зауваження до змісту дисертації

Поділяючи високу оцінку методологічної роботи автора, ставлю чотири запитання щодо кількісного апарату.

1) Ваги індексу інституційної безбар'єрності (0,25; 0,25; 0,20; 0,15; 0,15) наведено як задані, без експертного чи статистичного обґрунтування процедури їх визначення. Чому процедурний та економічний виміри «важать» більше за темпоральний і психологічний? Без прозорого алгоритму присвоєння ваг (експертне опитування, факторний аналіз, аналіз чутливості) підсумкове значення індексу залишає простір для суб'єктивізму й унеможлиблює перевірку стійкості рейтингу до зміни ваг.

2) Пороговий тригер у 50 звернень на 100 тис. населення, при якому автоматично активуються компенсаторні механізми, потребує обґрунтування походження. Чому саме 50, а не 40 чи 70, з огляду на те, що німецький показник – 14, польський – 45, а французький – 50? Порогове значення, від якого залежить запуск дорогих управлінських дій, має спиратися на явно описану процедуру калібрування, інакше воно вразливе до довільного зсуву.

3) Композитний індекс за самою природою усереднює: регіон може отримати «прохідні» 65 балів, тоді як окрема вразлива група (особи з інвалідністю, ВПО у віддаленій громаді) лишається практично повністю виключеною. Робота виграла б від застереження про ризик маскування розподільчих нерівностей за агрегованим показником та від пропозиції дезагрегувати індекс за групами й територіями бодай

на рівні методики.

4) Цільові орієнтири (індекс безбар'єрності 35 → 65, виконання судових рішень 35 % → 70 %, строк послуги 18 → 5 днів, навантаження на омбудсмена 316 → 150) сформульовано чітко, але не показано моделі, що пов'язує запропоновані заходи з очікуваними величинами. Бракує бодай стислого причинно-наслідкового обґрунтування або сценарних розрахунків, які пояснювали б, чому саме такий крок дає саме такий приріст. Без цієї ланки цільові значення читаються радше як бажаний, ніж як прогнозований результат.

5) І одне методичне побажання щодо доведення задуму до впроваджуваного стану в сучасній Україні. Запропонований вимірювальний контур є радше переконливим аналітично, але лишається на рівні моделі; а його дієвість вирішується не формулою, а прив'язкою до реального нормотворчого й бюджетного циклу. Раджу авторові доопрацювати результати у вигляді покрокової дорожньої карти впровадження – з відповідальними суб'єктами, строками, джерелами фінансування та контрольними точками, синхронізованими з фінансовим циклом Ukraine Facility, – а також окреслити юридичну базу: перелік конкретних актів (постанови КМУ, зміни до профільних законів), потрібних для легалізації індексу, порогових тригерів і санкцій. Це перетворило б концепцію на керівництво до дії.

Ці зауваження мають методичний і конструктивний характер та не ставлять під сумнів наукову новизну й практичну значущість роботи.

Загальний висновок

Дисертаційна робота Бабича Олександра Вікторовича «Реалізація європейських стандартів публічного управління у сфері забезпечення прав людини в Україні» є завершеним самостійним науковим дослідженням, яке вирішує актуальне науково-прикладне завдання, містить наукову новизну та практичну цінність і не містить ознак академічного плагіату.

За актуальністю, обсягом досліджень, науковою новизною й практичним значенням робота відповідає вимогам постанови Кабінету Міністрів України від

12.01.2022 № 44 та Наказу МОН України від 12.01.2017 № 40. Автор дисертації Бабич Олександр Вікторович заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії з галузі знань 28 – «Публічне управління та адміністрування» за спеціальністю 281 – «Публічне управління та адміністрування».

Офіційний рецензент,
кандидат наук з державного
управління, доцент, доцент кафедри
права, національної безпеки та
європейської інтеграції
ННІ «Інститут державного управління»
Харківського національного
університету імені В. Н. Каразіна

Надія МИРНА

МИРНА НАДІЯ ВОЛОДИМИРІВНА

Результат перевірки підпису	Підпис вірний
П.І.Б.	МИРНА НАДІЯ ВОЛОДИМИРІВНА
РНОКПП	2745105708
Організація (установа)	ФІЗИЧНА ОСОБА
Код ЄДРПОУ	
Посада	
Час підпису (підтверджено кваліфікованою позначкою часу для даних від Надавача)	22:06:28 30.07.2026
Сертифікат виданий	КНЕДП АЦСК АТ КБ "ПРИВАТБАНК"
Серійний номер	5E984D526F82F38F040000001BD51F0206698507
Тип носія особистого ключа	Захищений
Алгоритм підпису	dstu4145
Тип підпису	Кваліфікований
Формат підпису	CAAdES-T
Сертифікат	Кваліфікований

*Голові разової спеціалізованої вченої ради
Харківського національного університету імені В. Н.
Каразіна професору Бульбі Володимиру Григоровичу,
майдан Свободи 4, м. Харків, 61022*

РЕЦЕНЗІЯ

офіційного рецензента ДУБОВИК Катерини Євгенівни – доцента, кандидата наук з державного управління, доцента кафедри права, національної безпеки та європейської інтеграції ННІ «Інституту державного управління» Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна, на дисертаційну роботу БАБИЧА Олександра Вікторовича «Реалізація європейських стандартів публічного управління у сфері забезпечення прав людини в Україні», подану на здобуття наукового ступеня доктора філософії з галузі знань 28 – «Публічне управління та адміністрування» за спеціальністю 281 – «Публічне управління та адміністрування»

Обґрунтування вибору теми дослідження

Дослідження О. В. Бабича я оцінюю передусім з позицій інституційної спроможності: чи можуть запропоновані механізми працювати в тому середовищі, для якого їх створено, — за слабких інституцій, обмежених ресурсів і воєнних ризиків. Автор ставить діагноз, з яким важко не погодитися: корінь проблеми не в дефіциті законів чи коштів, а в інерції управлінського мислення, де громадянин лишається прохачем, а посадовець — розпорядником. Фрагментація функцій між майже пів сотнею органів без координації породжує явище, яке дисертант услід за SIGMA/OECD влучно називає «організованою безвідповідальністю».

Сильним боком роботи вважаю відмову від спокуси «реформувати все згори». Автор свідомо будує механізм, що працює з наявною бюрократією, але змінює правила гри для неї самої, спираючись на вже розгорнуту інфраструктуру (HRMIS, «Дія», «Трембіта») і наявні кадри замість створення нових структур. Для умов, у яких перебуває держава, принцип «працюємо з тим, що є» — не поступка, а реалістична передумова здійсненості.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами

Роботу виконано в межах фундаментальної теми «Публічне управління в умовах економічних та цифрових трансформацій суспільних відносин в Україні» (номер державної реєстрації 0124U005274) та прикладної теми «Розвиток сільських територій України в умовах децентралізації: виклики та можливості» (номер державної реєстрації 0119U001388). Внесок здобувача — підготовка рекомендацій

до кафедральних звітів щодо імплементації європейських стандартів та впровадження принципів інклюзивності в управління громадами. Тематику органічно вписано в наукову програму інституту.

Характеристика основних положень роботи

Робота має традиційну структуру: вступ, три розділи (дев'ять підрозділів), висновки до кожного розділу та загальні висновки, список джерел і додатки. Обсяг — 205 сторінок, із них 178 основного тексту; довідково-ілюстративний апарат складають 35 таблиць і 18 рисунків, бібліографія налічує 198 найменувань (72 % іноземними мовами). Виклад побудовано за схемою «теорія — діагностика — механізм», і ця послідовність витримана без розривів між розділами.

Перший розділ виконує теоретико-методологічну функцію. Автор простежує зміщення від державоцентричної до людиноцентричної моделі публічного управління та систематизує зовнішній інструментарій оцінювання — Rule of Law Checklist Венеційської комісії, принципи SIGMA, матрицю ELoGE й індикатори ОНСНР, — зводячи їх у чотирирівневу схему (нормативний, інституційний, процесний, результативний рівні). Тут же вводяться дві авторські конструкції, на які спирається решта роботи: розширена п'ятивимірна концепція безбар'єрності та індекс інституційної безбар'єрності. Слід зауважити, що методологічна база розділу переважно адаптована з наявних європейських методик, а не сформована наново.

Другий розділ є емпіричним ядром і має аналітико-діагностичний характер. На зіставленні з країнами ЄС автор фіксує асиметрію («стрибкоподібну модернізацію»): випередження у цифрових послугах (1 місце за E-Participation Index) при системному відставанні в доступі до прав. Діагноз підкріплено кількісними реперами — навантаження на Уповноваженого 316 звернень на 100 тис. проти 14 у Німеччині, п'ять розривів (60 % податкових спорів, 78 % необізнаних службовців, 20 % доступної інфраструктури, 35 % виконання судових рішень, дефіцит 110 млрд грн), фрагментація функцій між майже пів сотнею органів як «організована безвідповідальність».

Третій розділ має проєктувальний характер. Його стрижень — організаційно-правовий механізм подолання восьми дисфункцій бюрократії за допомогою трьох інструментів: автоматизованого контролю (блокування рішень без процедурних гарантій), фінансової відповідальності органів (0,5 % мінімальної зарплати за день затримки) та мережі приблизно з 3 000 «процедурних чемпіонів» із захистом від звільнення й ротацією раз на два роки. Впровадження розписано на чотири етапи — від пілотів (кінець 2026 року) до повного охоплення у 2029–2030 роках, а незворотність автор пропонує закріпити міжнародними зобов'язаннями та спеціальним фондом у партнерстві з ПРООН. Це послідовний, але наразі неперверений на практиці управлінський дизайн.

Найважливіші наукові результати, що містяться в дисертації

Найважливішим результатом із погляду спроможності я вважаю саме тріаду інструментів, що змінює стимули всередині системи: там, де мотивація до дотримання процедур була відсутня, з'являється негайна ціна її порушення. Ідея вбудувати контроль у наявні системи електронного документообігу, а не надбудовувати новий контролюючий орган, є ресурсощадною й політично стійкішою. Ваговими є також диференціація інструментів для центральних органів, місцевих держадміністрацій та органів місцевого самоврядування, що враховує інституційну неоднорідність, і матриця відповідальності семи акторів із планами альтернативних дій для критичних точок — конструкція, орієнтована на стійкість реформи до турбулентності та саботажу.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій

Обґрунтованість у роботі неоднорідна, тому діагностичну й проєктну частини оцінюю окремо. Діагностична частина (розділ 2) спирається на широкую базу — нормативні акти, щорічні та спеціальні доповіді Уповноваженого (123 221 звернення у 2024 році), статистику Держстату, Мінцифри й НАДС, а також порівняльні дані Естонії, Грузії та Польщі й показники навантаження на омбудсманів Німеччини, Польщі та Франції. Інституційний аналіз застосовано предметно — для з'ясування функціональної спроможності Уповноваженого, НАДС і місцевих органів. Ця частина переконлива; виявлені розриви та «перехресна асиметрія» підтверджені фактажем. Застереження одне: частина ключових цифр походить з поодиноких джерел (довіді Уповноваженого, оцінки SIGMA), що обмежує їх незалежну відтворюваність.

Проєктна частина (розділ 3) обґрунтована інакше — логічним виведенням, а не емпіричною перевіркою. Її висновки спираються на припущення щодо поведінки суб'єктів: що захищений від звільнення «чемпіон» не перетвориться на точку внутрішнього вето, що фінансова відповідальність змінюватиме поведінку органу, а не поглинатиметься його бюджетом, що сім акторів діятимуть синхронно. Ці припущення правдоподібні, але не верифіковані. Отже, достовірність діагнозу сумнівів не викликає; натомість прогностична частина рекомендацій лишається гіпотетичною, і саме до неї стосуються мої зауваження.

Практична значущість результатів дисертаційного дослідження

Прикладну значущість підтверджено документально — трьома довідками (актами) про впровадження в Додатку Б, що відрізняє роботу від суто теоретичної. За змістом і перевірюваністю вони неоднорідні.

Найпредметнішим є акт ННІ «Інститут державного управління» ХНУ імені В. Н. Каразіна: він називає і використані результати (систематизацію методологій оцінювання інституційної відповідності, п'ятивимірну концепцію безбар'єрності з підходом «омбудсман як діагностичний індикатор», механізм подолання восьми дисфункцій із матрицею семи акторів), і конкретні дисципліни, до яких їх включено з 2025–2026 навчального року. Це впровадження простежуване.

Дві інші довідки — Великочернечинського старостинського округу Сумської міської ради (староста О. Сітало) та Департаменту соціального захисту населення Сумської міської ради (директор Т. Масік, 11.06.2026) — засвідчують використання авторських напрацювань з безбар'єрності та забезпечення прав людини на рівні громади й муніципалітету. Водночас за формулюваннями вони фіксують радше прийняття розробок до застосування, ніж вимірний ефект, а їх географія зосереджена в межах Сумщини.

Таким чином, значущість підтверджено за трьома адресами, проте її характер різний: освітнє впровадження змістовне, два муніципальні — на рівні прийняття до використання. Повноцінної перевірки дієвості самих інституційних інструментів (автоблокування, фінвідповідальності, мережі «чемпіонів») в умовах активної фази війни не проведено, тож у цій частині результат зберігає переважно проєктний характер.

Відповідність дисертації встановленим вимогам

Дисертація є одноосібно виконаною науковою працею; запозичені положення супроводжено посиланнями на першоджерела, ознак академічного плагіату, фабрикації чи фальсифікації не виявлено, що відповідає вимогам академічної доброчесності за постановою Кабінету Міністрів України від 12.01.2022 № 44. Декларацію про використання генеративного штучного інтелекту наведено відкрито, з розмежуванням допоміжних технічних операцій і власне наукового змісту, який залишено поза машинною генерацією.

Апробацію відображено у 6 працях загальним обсягом 1,54 авт. арк. (особисто здобувачеві належить 1,24 авт. арк.): трьох статтях у фахових виданнях України зі спеціальності 281 і трьох публікаціях у збірниках матеріалів наукових конгресів. Формальну вимогу до кількості публікацій дотримано; при цьому визначений автором внесок у співавторські конференційні матеріали («ідентифікація проблем і пошук літератури») є обмеженим, тож основне апробаційне навантаження несуть три фахові статті.

Структура й оформлення відповідають вимогам Наказу МОН України від 12.01.2017 № 40: наявні анотації двома мовами, список публікацій, вступ, три розділи з висновками, загальні висновки, список із 198 джерел і три додатки; апарат із 35 таблиць і 18 рисунків пропорційний обсягу. За сукупністю формальних і змістових ознак робота відповідає вимогам до дисертацій на здобуття ступеня доктора філософії.

Дискусійні положення та зауваження до змісту дисертації

Цінуючи реалістичність задуму, висловлю чотири зауваження щодо інституційної та політекономічної спроможності запропонованих рішень.

1) Робота трактує перерозподіл процедурних ролей переважно як задачу нормативного оформлення (постанови, рамковий закон). Проте з позицій інституційної економіки та теорії суспільного вибору перерозподіл повноважень є перерозподілом контролю над ресурсами й інформаційними потоками, а отже — предметом стратегічної поведінки органів, які цей контроль втрачають. У тексті бракує оптики політекономії реформи: моделі виграшів і втрат ключових суб'єктів, ідентифікації ймовірних «блокувальників» і сумісних зі стимулами запобіжників (компенсаційні механізми, поетапність передачі функцій, прив'язка до зовнішнього контуру зобов'язань як дисциплінуючого чинника).

2) Ідея захищеного від звільнення «процедурного чемпіона» вирішує одну проблему й породжує іншу. Наділяючи майже 3 000 службовців особливим статусом, механізм фактично створює привілейовану категорію всередині апарату. Незрозуміло, хто й за якими критеріями їх добирає, як юридичний захист від звільнення поєднується з відповідальністю за неефективність і що заводить цій мережі з часом перетворитися на нове джерело внутрішнього вето чи ренти. Ротація раз на два роки пом'якшує, але не знімає ризику «захоплення».

3) Інструмент фінансової відповідальності (0,5 % мінімальної зарплати за день затримки) потребує уточнення суб'єкта платежу. Якщо компенсацію сплачує бюджет органу, виникає ефект «держава платить державі», що знецінює стимул; якщо особисто посадовець — постає питання правової підстави за чинним службовим і трудовим законодавством. Без відповіді на це запитання інструмент ризикує або не змінити поведінку, або виявитися неправозастосовним.

4) Уся операційна конструкція покладається на безперебійну роботу цифрової інфраструктури («Дія», «Трембіта», HRMIS) в умовах, коли перебої електромереж і кіберзагрози є буденністю прифронтових регіонів. Автоматичне блокування рішень і 24-годинні регламенти в такому середовищі можуть із запобіжника перетворитися на джерело паралічу. Доцільно було б передбачити резервні (офлайн) процедури функціонування системи та порядок ухвалення рішень у періоди недоступності цифрових сервісів.

Наведені зауваження стосуються здебільшого реалізації в кризових умовах, мають конструктивний характер і не знижують високої оцінки наукової та практичної цінності роботи.

Загальний висновок

Дисертаційна робота Бабича Олександра Вікторовича «Реалізація європейських стандартів публічного управління у сфері забезпечення прав людини в Україні» є самостійним, завершеним науковим дослідженням, яке вирішує актуальне науково-прикладне завдання державного управління, містить наукову новизну та практичну цінність і не містить порушень академічної доброчесності.

Структура та зміст роботи відповідають вимогам постанови Кабінету Міністрів України від 12.01.2022 № 44 та Наказу МОН України від 12.01.2017 № 40. Дисертант Бабич Олександр Вікторович заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії з галузі знань 28 – «Публічне управління та адміністрування» за спеціальністю 281 – «Публічне управління та адміністрування».

Офіційний рецензент

Доцент, кандидат наук з державного управління, доцент кафедри права, національної безпеки та європейської інтеграції ННІ «Інституту державного управління» Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна

Катерина ДУБОВИК

Онлайн сервіс створення та перевірки кваліфікованого та удосконаленого електронного підпису

ПРОТОКОЛ
створення та перевірки кваліфікованого та удосконаленого електронного підпису

Дата та час: 22:49:17 30.07.2026

Назва файлу з підписом: Рецензія_Дубовик_К_Є_на_дис_Бабича_О_В.pdf
Розмір файлу з підписом: 368.9 КБ

Перевірені файли:

Назва файлу без підпису: Рецензія_Дубовик_К_Є_на_дис_Бабича_О_В.pdf
Розмір файлу без підпису: 334.9 КБ

Результат перевірки підпису: Підпис створено та перевірено успішно. Цілісність даних підтверджено

Підписувач: ДУБОВИК КАТЕРИНА ЄВГЕНІВНА

П.І.Б.: ДУБОВИК КАТЕРИНА ЄВГЕНІВНА

Країна: Україна

РНОКПП: 2617401225

Організація (установа): ФІЗИЧНА ОСОБА

Час підпису (підтверджено кваліфікованою позначкою часу для підпису від Надавача): 22:49:13 30.07.2026

Сертифікат виданий: КНЕДП АЦСК АТ КБ "ПРИВАТБАНК"

Серійний номер: 5E984D526F82F38F040000005B96DF015B28B506

Алгоритм підпису: ДСТУ 4145

Тип підпису: Удосконалений

Тип контейнера: Підписаний PDF-файл (PAdES)

Формат підпису: З повними даними для перевірки (PAdES-B-LT)

Сертифікат: Кваліфікований

Версія від: 2026.07.08 13:00